

Antinasjonale paradokser

(Utsnitt av artikkelen "Den antinasjonale myte" i antologien *GODE FORMÅL - GALE FØLGER? Kritisk lys på norsk innvandingspolitikk* (red. Ottar Brox, Tore Lindbekk, Sigurd Skirbekk. Cappelen akademisk forlag, Oslo 2003)

Det kan ses som et paradoks at samtidig som demokrati oppfattes å være ensbetydende med individuers frihet, så forutsetter et funksjonsdyktig folkestyre at borgerne er konstituert som et folk, og det vil blant annet si at de er sosialisert inn i et samfunn med en bestemt kultur. Det er bare gjennom tanker, språk og strukturerende normer - som et individ lærer som samfunnsmedlem - at det er mulig å utvikle selvbevissthet og frihet. Dette blir lett en utfordring for de som er sosialisert til å tro på en liberale myte om at mennesket er født fritt og at samfunnet seinere har lagt mennesket i lenker; med andre ord at mennesket egentlig er det som det er, uavhengig av samfunn og kultur.

Vanskene med å forene en substansiell nasjonsforståelse med en liberal ideologi har ført til flere forsøk på å omgå dette paradokset. På tysk hold har blant annet Jürgen Habermas forsøkt å erstatte en substansiell nasjonalfølelse med en formal "forfatningspatriotisme". Dette betyr at de som har fått et tysk statsborgerskap skal anses som like nasjonale som enhver annen med samme statsborgerskap. Tilsynelatende kan dette gjøre ideologien mer konsistent, og dertil gjøre forholdet til innvandrerne enklere. Men, samtidig får Habermas og hans likemenn et problem: Hvis nasjonalitet bare skal bestemmes formalt, og uavhengig av historisk identifikasjon, får ikke nålevende tyskere noen grunn til å ta inn over seg skyld for noe som tidligere generasjoner gjorde. Dersom Habermas og andre skal kunne opprettholde det tyske skyldkomplekset for Holocaust - og det er deres viktigste appellgrunnlag for å ta avstand fra tradisjonell nasjonalisme — så blir de nødt for å innrømme at nasjonalitet har historiske dimensjoner, og det vil si at den ikke bare kan forstås i formale kategorier.

Det vi har kalt den antinasjonale myte forteller om flere paradokser. Når liberale talsmenn taler mot en substansiell nasjonsforståelse, begrunnes dette med å framheve demokrati og åpenhet som overordnede verdier. Samtidig blir disse verdiene forsvart med politiske midler, slik at ikke alle skal kunne formidle motperspektiver. Det advares stadig mot totalitære trusler, spesielt fra høyre-radikalt hold. På spørsmål om hvem som utgjør den høyre-radikale fare i vårt samfunn, svares det gjerne at det gjelder visse nynazistiske grupper. Hvis disse gruppene framstår som for ubetydelige, henvises det til en populistisk fare. Ideen om demokratiet som et formalt flertallsstyre kan altså trues av en folkelig majoritet. Dette blir et paradoks dersom flertallets moralske autoritet ikke er kvalifisert i forhold til en bestemt kultur.

Hensynet til innvandrerne og prinsippet om ikke-diskriminering kan virke hendige som begrunnelse for å foreslå innskrenkninger av den demokratiske ytringsfrihet. Det kan oppfattes som diskriminerende å kritisere fremmede skikker som ikke har rot i norske tradisjoner. Det paradoksale inntreffer når dette hensynet kommer i konflikt med det prinsippet at norsk kultur må ha en overordnet status i Norge. Et prinsipp for ikke-diskriminering blir dobbelt problematisk når en del innvandrere, som ønsker integrering, nettopp etterlyser en større tydelighet for hva som er norske tradisjoner. Det vil sannsynligvis være en utenkelig tanke for flerkulturelle talsmenn at "diskriminering" kan være en forutsetning for integrasjon; det vil si at det gjøres forskjell (diskrimineres) mellom den

aksept og sosiale belønning som kommer ulike kategorier av innvandrere til del, etter hvor langt de har kommet i en assimilasjonsprosess.

Antinasjonalistenes demokratioppfatning er full av paradokser. Ett eksempel er

argumentasjonen for at nasjonal kultur ikke er naturgitt og at det derfor må være opp til den enkelte å ta stilling til hvor mye norsk kultur vedkommende vil ta inn over seg. Et relativistiske syn på nasjonal felleskultur kunne nettopp gi argumenter for at det må satses ekstra mye for å opprettholde en slik kultur. En konsekvent relativisme kan føre til oppslutning om det syn at det nasjonale fellesskap først ble etablert ved sverd (Hafsråfjord), deretter opprettholdt ved kongelig og feudal tvang, etter hvert begrunnet ut fra kirkelig autoritet for så, når det kulturelle fellesskap var blitt vel innarbeidet, å kunne kombineres med en del demokratiske rettigheter for individene. Truselen om oppsplitting og nye egenrådige herskergrupper forblir en del av dette perpektivet.

I alle fall virker det merkelig å hevde at innvandrere, som ikke har vært gjennom denne kulturhistoriske prosessen, skal slippe den tvang som de innfødtes forfedre har måttet gå gjennom for å bli nordmenn. Enda mer paradoksalt blir det når det henvises til "våre prinsipper" for å forby bruk av tvang til assimilering av fremmede folk, som selv ikke har slike prinsipper i sin kultur og som neppe heller ikke vil forsvare dem.

Idealiseringen av det flerkulturelle samfunn, på bekostning av nasjonal markering, virker ikke bare paradoksal av teoretiske grunner. I praksis har vi også sett at abdiseringen av en nasjonal kulturpolitikk har bygd ned sperrere mot undertrykkelse innetter i innvandrer miljøene. Når norske myndigheter ikke tør oppvise autoritet i forhold til innvandrerne, vil imamenes autoritet bli desto større. Ofrene kan da bli innvandrerkvinner og andre, som talsmenn for den antinasjonale myte hevder at de tar spesielt hensyn til.